

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-7>

УДК 338.58:65.

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ НА РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ

WAYS TO INCREASE THE EFFICIENCY OF INSURANCE COMPANIES IN THE MARKET OF INSURANCE SERVICES OF UKRAINE

Абдуллаєва Анастасія Євгеніївна

кандидат економічних наук, доцент,
Вінницький торговельно-економічний інститут
Державного торговельно-економічного університету
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6961-8923>

Поплавська Світлана Мартинівна

кандидат економічних наук, старший викладач,
Вінницький торговельно-економічний інститут
Державного торговельно-економічного університету
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5248-7584>

Abdullaieva Ananstasiia, Poplavska Svitlana

Vinnytsia Trade and Economic Institute
of State University of Trade and Economics

Стаття присвячена актуальним питанням функціонування страхових компаній на ринку страхових послуг України, висвітлено основні особливості їх діяльності з можливістю розрахунку основних економічних показників. Визначено внутрішні та зовнішні чинники впливу на формування дохідності та прибутковості страхових компаній, а також запропоновано шляхи підвищення ефективності діяльності страхових компаній на ринку страхових послуг України. Важливим фактором при здійсненні запропонованого аналізу залишається факт проведення багатостороннього розгляду діяльності страхової компанії з урахуванням особливостей їх оцінювання партнерами, кредиторами та інвесторами. Весь запропонований механізм дослідження діяльності страхових компаній на ринку страхових послуг України дозволяє нам як найкраще зрозуміти усю сутність страхових компаній та їх відмінність від ведення бізнесу на інших підприємствах і галузях економіки.

Ключові слова: страхування, страховий ринок, страхові компанії, ринок страхових послуг України, ефективність діяльності страхових компаній.

The article is devoted to topical issues of functioning of insurance companies in the market of insurance services of Ukraine, highlights the main features of their activities with the ability to calculate the main economic indicators. The internal and external factors influencing the formation of profitability and profitableness of insurance companies are identified, as well as ways to increase the efficiency of insurance companies in the insurance market of Ukraine are proposed. An important factor in carrying out the proposed analysis is the fact of conducting a multilateral review of the insurance company, taking into account the peculiarities of their evaluation by partners, creditors and investors. The whole proposed mechanism of research of insurance companies in the market of insurance services of Ukraine allows us to best understand the essence of insurance companies and their difference from doing business in other enterprises and industries. The main purpose of this article is to study the methods of multilateral evaluation of economic performance of insurance companies, analysis of options for their effective use and development of recommendations for improving efficiency. To analyze the effectiveness of insurance companies, we used methods of analysis of reporting, namely: the study of reporting? horizontal analysis, vertical analysis, trend analysis, calculation of financial ratios. The set of indicators that can be used in a particular case is individual and may vary. Most often, when conducting financial analysis, indicators of financial stability of the enterprise and capital structure, indicators of liquidity and solvency, indicators of business activity and profitability indicators are used. The efficiency of any

insurance company and its economic position is determined by the results of its activities, and stable financial condition – the availability of the necessary financial resources, their effective use to ensure normal business activities, which explains the practical value of this article.

Keywords: insurance, insurance market, insurance companies, insurance services market of Ukraine, efficiency of insurance companies.

Постановка проблеми. Ефективність діяльності страхової компанії істотно залежить від його здатності всесторонньо оцінювати та здійснювати цілеспрямоване планування своїх економічних показників. Для якісного виконання таких функцій використання вже існуючих методів не завжди є достатнім, через їх загальність, складність, необхідність адаптації, а також постійних змін, зокрема, у зв'язку з динамічністю зовнішнього середовища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Внесок у дослідження проблем оцінки ефективності діяльності підприємства загалом і страхових компаній, зокрема, зробили такі вітчизняні та зарубіжні вчені: І. Алексєєв, Є. Бельтюков, І. Бланк, Є. Бойко, Є. Брігхем, В. Геєць, В. Гуменюк, Д. Ван Хорн, А. Загородній, Р. Каплан, В. Ковальов, М. Коробов, Н. Костіна, О. Кузьмін, Д. Нортон, О. Орлов, Й. Петрович, Ж. Поплавська, І. Тивончук, Р. Тянь, Р. Сайфулін, А. Хіл Лафуенте, Ф. Хміль, М. Хобчан, Р. Фещур, А. Шегда, А. Шеремет та інші. В їх працях досліджено проблеми оцінювання і планування економічних показників діяльності підприємства з урахуванням зарубіжної та української специфіки. Зокрема, запропоновано тлумачення основних категорій планування, визначено послідовність та особливості оцінювання економічних показників діяльності страхових компаній.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Важливим при дослідженні даного питання стає проведення багатостороннього розгляду діяльності страхової компанії з урахуванням особливостей їх оцінювання партнерами, кредиторами, інвесторами тощо. Змінюються також підходи до планування економічних показників страхової компанії та до оцінювання доцільності залучення додаткових фінансових ресурсів, що пояснює актуальність вибраної нами теми дослідження.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета дослідження – дослідити методи багатостороннього оцінювання економічних показників діяльності страхових компаній, проаналізувати варіанти їх ефективного застосування та розробити рекомендації, щодо підвищення ефективності

діяльності. На прикладі діяльності страхової компанії (далі – СК) для досягнення мети у роботі були поставлені такі завдання:

– здійснити оцінку економічних показників діяльності СК, розглянути класифікації методів та видів фінансово-економічного аналізу;

– визначити сутність та обґрунтувати необхідність вдосконалення методів планування економічних показників діяльності СК в контексті можливості їх досягнення при наявних фінансових ресурсах та з урахуванням внутрішніх та зовнішніх факторів, які впливають на функціонування українських СК;

– на підставі отриманих даних багатостороннього аналізу діяльності страховика визначити шляхи подальшого удосконалення його управління, як людськими, так і фінансовими ресурсами для підвищення загальної ефективності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ефективність діяльності будь-якої страхової компанії та його економічне становище обумовлюється результатами її діяльності, а стабільний фінансовий стан – наявністю необхідних фінансових ресурсів (капіталу), ефективного їх використання для забезпечення нормальної комерційної діяльності.

Тому сукупність показників, які можуть бути використані в конкретному випадку – індивідуальні і можуть змінюватись. Надалі в роботі оглядово наводяться приклади показників, які найчастіше використовують, проводячи фінансовий аналіз. До них, насамперед, відносяться: показники фінансової стійкості підприємства і структури капіталу; показники ліквідності та платоспроможності; показники ділової активності та показники рентабельності [1, с. 11].

Фінансова сталість підприємства показує стабільність його діяльності в світлі тривалої перспективи, її характеризує співвідношення власних і запозичених коштів, тому показники фінансової сталості окреслюють ступінь захищеності інтересів кредиторів та інвесторів, які мають тривалі вкладення у капіталі фірми, відображають здатність підприємства гасити довгострокову заборгованість. Йдеться про коефіцієнти незалежності, коефіцієнт концентрації залученого капіталу, коефіцієнт заборгованості тощо.

Для визначення ефективності підприємства не можна переоцінити і такі показники, як ліквідність. Під ліквідністю підприємства розуміють його здатність сплатити свої нетривалі зобов'язання. Ліквідність водночас характеризує платоспроможність підприємства в межах часу, який визначають поточні зобов'язання.

Коефіцієнти ліквідності дозволяють визначити здатність підприємства сплатити свої нетривалі зобов'язання протягом звітного періоду.

Важливими показниками є і показники активності. Ділову активність визначають результати і ефективність поточної основної виробничої діяльності підприємства. Показники ділової активності дають змогу оцінити, наскільки ефективно підприємство використовує свої кошти.

Аналіз рентабельності підприємства дозволяє визначити ефективність вкладення коштів у підприємство та раціональність їхнього використання.

Коефіцієнтний аналіз фінансових результатів діяльності підприємства передбачає наступні етапи дослідження:

1) Визначення основних параметрів досліджуваного об'єкта. До основних параметрів, за якими оцінюється рентабельність суб'єкта господарювання, належать рентабельність фінансово-господарської діяльності та рентабельність активів і капіталу підприємства.

2) Побудова системи коефіцієнтів, які мають забезпечити повну та достовірну характеристику об'єкта аналізу. Формування системи показників коефіцієнтного аналізу ґрунтується на дотриманні принципу суттєвості інформації, яка залучається для обчислення кожного коефіцієнта.

3) Визначення критеріїв оцінки інформації. Критеріями можуть бути оптимальні значення аналогічних коефіцієнтів, що застосовуються у фінансово-господарській практиці, внутрішні нормативи, планові показники тощо.

4) Обчислення звітних і базисних коефіцієнтів. Всі первинні показники, які застосовуються у розрахунках, є періодичними, тобто їх величина характеризує об'єкт дослідження за відповідний період.

5) Оцінка динаміки відповідних коефіцієнтів протягом досліджуваного періоду.

6) Загальна оцінка ефективності діяльності підприємства на основі системи коефіцієнтів. Оцінка може здійснюватись шляхом логічних узагальнень. Така оцінка буде мати дещо суб'єктивний характер [3, с. 15].

З метою виявлення резервів підвищення ефективності фінансово-господарської діяль-

ності СК дуже важливим є проведення його комплексної оцінки.

Факторами задовільного стану СК можуть бути: наявність у необхідних обсягах фінансових ресурсів; стійка платоспроможність; своєчасність розрахунків тощо. Факторами незадовільного стану підприємства є: нестача власних оборотних активів; наявність збитків; наявність стійкої заборгованості по платежах тощо.

Можливі напрямки реалізації внутрішніх і зовнішніх чинників підвищення ефективності діяльності підприємства розрізняються за ступенем дії (впливу), використання і контролю.

Проте при дослідженні діяльності саме СК необхідно враховувати специфіку страхової діяльності, економічна складова якої значно відрізняється від загальноприйнятої будь якого іншого підприємства. Наочно схему виробничої діяльності СК можна представити на рисунку 1.

Рис. 1. Процес виробничої діяльності страхової компанії на ринку страхових послуг України

Якщо економічний результат в будь-якій діяльності можна визначити на одиницю вкладеного капіталу, витрачених ресурсів відразу після реалізації продукту або послуги, то в страховій діяльності визначити економічний результат можливо тільки підрахувавши збитки від виплачених страхових відшкодувань, які в свою чергу, можна підрахувати тільки по закінченню терміну договору страхування, а це може бути від 1 року (ризикове страхування) до 30 років (страхування життя).

Тобто, витрати, які понесе страхова компанія при настанні страхових подій спрогнозувати можливо тільки теоретично, користуючись статистичними даними, та актуарними розрахунками [2, с. 182].

Придбавши договір, клієнт саме і розраховує на повну і своєчасну компенсацію збитків,

які можуть настати при реалізації страхового випадку. Власник бізнесу безперечно зацікавлений в тому, щоб цю виплату зменшити, зменшивши таким чином основну статтю витрат для отримання максимального прибутку. Тобто прибутковість, а значить і ефективність діяльності СК, залежить не тільки від обсягів залучених платежів, а і від обсягу виплачених страхових відшкодувань. В цьому і криється конфлікт інтересів власника бізнесу і клієнта.

Тому при плануванні роботи страхової компанії, пошуків шляхів підвищення її ефективності, вкрай важливо знайти баланс між інтересами клієнта та страхувальника [5, с. 17].

Страховий продукт, який випускається на ринок, повинен бути своєчасним та цікавим потенційним споживачам; запропоновані тарифи повинні бути економічно обґрунтовані, та їх лінійка доступна для покупців. Умови догорів страхування повинні враховувати і інтереси власників бізнесу, тобто містити виключення із відшкодувань, які не заперечують основним принципам страхування.

Аналізуючи страховий ринок України, можна дійти висновку, що на ринку залишаються саме ті компанії, які будують свою діяльність, враховуючи, як власні інтереси, так і інтереси клієнта. Так, аналогічно банківському сектору, відбувається щорічне скорочення кількості СК. При цьому валовий приріст страхових внесків постійно зростає. При цьому, основна доля приросту страхових внесків припадає на 10-ку крупніших страхових компаній, яким належить понад 80% отриманих страхових внесків.

Лідери страхового ринку показують ефективну роботу, незважаючи на ті негативні фактори, які як ніколи, заважають подальшому розвитку страхування:

- падіння виробництва;
- стагнація ринків;

- зменшення доходів населення;
- недовіра населення до страхування [4, с. 57].

Вони усі стали більш суттєвими, як у умовах всесвітньої пандемії коронавірусу, так і внаслідок напруги міжнародних відносин, спричиненою війною в Україні.

Висновки. За нових умов при оцінці діяльності підприємства не можна обмежитися тільки оцінкою його фінансового стану, як пропонує багато економістів, а необхідні аналіз і комплексна оцінка економічної заможності підприємства – за звітними даними за ряд років з урахуванням перспектив його розвитку.

До основних методів аналізу звітності належать: вивчення звітності; горизонтальний аналіз; вертикальний аналіз; трендовий аналіз; розрахунок фінансових коефіцієнтів.

Сукупність показників, які можуть бути використані в конкретному випадку, індивідуальна і може змінюватися. Найчастіше, проводячи фінансовий аналіз, використовують показники фінансової стійкості підприємства і структури капіталу, показники ліквідності та платоспроможності, показники ділової активності та показники рентабельності.

Рівень ефективності діяльності підприємства залежить від чисельних чинників, що їх визначають. Класифікація чинників зростання ефективності (продуктивності) може здійснюватись за трьома ознаками: видами витрат і ресурсів (джерелами підвищення); напрямками розвитку і удосконалення виробництва; місцем реалізації в системі управління виробництвом.

До чинників підвищення ефективності діяльності відносяться: технологія, устаткування, матеріали і енергія, продукція (послуги), працівники, організація і системи, методи роботи, стиль управління, державна політика, інституційні механізми, інфраструктура, структурні зміни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гетьман О.О. Підвищення ефективності функціонування підприємств на засадах упровадження маркетингового механізму управління їх діяльністю : автореф. дис. канд. екон. наук : 08.06.01. Дніпропетр. ун-т економіки та права. Дніпро, 2015. 20 с.
2. Поплавська Є.М. Розвиток страхового ринку України в сучасних умовах. *Право і суспільство: актуальні проблеми взаємодії – шляхи європейської інтеграції*. 2004. С. 181–184.
3. Олексів І.Б. Методи оцінювання і планування економічних показників діяльності підприємства : автореф. дис. канд. екон. наук : 08.06.01. Нац. ун-т «Львів. Політехніка». Львів, 2013. 18 с.
4. Швиданенко Г.О. Сучасна технологія діагностики фінансово-економічної діяльності підприємства : монографія. Київ : КНЕУ, 2020. 192 с.
5. Шматко О. Моделювання оптимальної стратегії страхової компанії при впровадженні нових видів страхування : автореф. дис. канд. екон. наук : 08.03.02. Донец. нац. ун-т. Донецьк, 2013. 20 с.

REFERENCES:

1. Hetman O.O. (2015) Pidvyshchennya efektyvnosti funktsionuvannya pidpryyemstv na zasadakh uprovdzhennya marketynhovoho mekhanizmu upravlinnya yikh diyal'nisty [Improving the efficiency of enterprises on the basis of the implementation of the marketing mechanism for managing their activities]. *Extended abstraction of Candidate's thesis*. Dnipropetrovsk: University of Economics and Law, 20 p. (in Ukrainian)
2. Poplavskaya E.M. (2004) Rozvytok strakhovoho rynku Ukrayiny v suchasnykh umovakh [Development of the insurance market of Ukraine in modern conditions]. *Pravo i suspil'stvo: aktual'ni problemy vzayemodiyi: shlyakhy yevropeys'koyi intehtratsiyi – Law and society: current issues of interaction – ways of European integration*, pp. 181–184. (in Ukrainian)
3. Oleksiv I.B. (2013) Metody otsinyuvannya i planuvannya ekonomichnykh pokaznykiv diyal'nosti pidpryyemstva [Methods of evaluation and planning of economic indicators of the enterprise]. *Extended abstraction of Candidate's thesis*. Nat. Lviv Polytechnic University. Lviv, 18 p. (in Ukrainian)
4. Shvidanenko G.O. (2020) Suchasna tekhnolohiya diahnostyky finansovo-ekonomichnoyi diyal'nosti pidpryyemstva [Modern technology of diagnostics of financial and economic activity of the enterprise]: a monograph. Kyiv: KNEU, 192 p. (in Ukrainian)
5. Shmatko O. (2013) Modelyuvannya optymal'noyi stratehiyi strakhovoyi kompaniyi pry vprovadzhenni novykh vydiv strakhuvannya [Modeling of the optimal strategy of the insurance company in the introduction of new types of insurance]. *Extended abstraction of Candidate's thesis*. Donets. nat. un-t. Donetsk, 20 p. (in Ukrainian)